

კრუიზის ინდუსტრიის განვითარება შავი ზღვისპირაში

სერგო თურმანიძე

ბათუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი

ბაგრატ დევაძე

ბათუმის საზღვაო აკადემიის პროფესორი

ჩვენი პლანეტის 71% დაფარულია წყლით, რაც ქმნის საზღვაო ტურიზმის განვითარების შეუზღუდავ შესაძლებლობებს. საკრუიზო გემები, როგორც მცურავი კურორტები, უზრუნველყოფენ მსოფლიოს მიმზიდველი ადგილების ხელმისაწვდომობას. ტურისტების უმეტესობისათვის კრუიზი ქმნის უსაფრთხო, სოციალურად ორიენტირებულ მომსახურებას მეგობრულ გარემოში. ტურისტი ეგუება გემის ცხოვრებას და ისვენებს ყოველგვარი რუტინის გარეშე. კრუიზი აძლევს საშუალებას ადამიანებს გაეცნონ თანამედროვე ცხოვრების ზეწოლას და დაძაბულობას.

კრუიზის ინდუსტრია იზრდებოდა და აგრძელებს ზრდას მაღალი ტემპებით. 1985 წელს დარგმა დაარეგისტრირა 2.2 მლნ. მგზავრი. 1989-2000 წლებში ეს მაჩვენებელი 4-დან 10 მილიონამდე გაიზარდა. 21-ე საუკუნეში ბუმი გრძელდება და კრუიზის მგზავრების რაოდენობამ 2011 წელს მიაღწია 20,2 მლნ. კაცს. ამასთან ბოლო 10 წლის განმავლობაში ეს რიცხვი გაორმაგდა. 2012 წლის 1 იანვრის მონაცემებით საზღვაო კრუიზის ინდუსტრიას ემსახურება 285 გემი 417 ათასი სამგზავრო ადგილით(3, 4).

ამერიკულ ბაზარზე მოდის 11 მილიონზე მეტი მგზავრი ყოველწლიურად და იგი ქარბობს მსოფლიოს დანარჩენ რეგიონებს. ამ რეგიონს ემსახურება 138 გემი 201 ათასი სამგზავრო ადგილ-

ით. შვებულების შეზღუდული დღეები განაპირობებს იმას, რომ ამერიკელების უმეტესობა ირჩევს ახლომდებარე კრუიზის რეგიონებს (კარიბის ზღვა, ალიასკა, კანადა, ჰავაი). ევროპის ბაზარზეც ზრდის მაღალი ტენდენციებია. კრუიზის მგზავრების რაოდენობა 5.5 მლნ. კაცზე მეტია, მათ შორის დიდ ბრიტანეთზე მოდის 1.8 მლნ. და გერმანიაზე 1 მლნ. კაცი. ევროპას ემსახურება 121 გემი 155 ათასი სამგზავრო ადგილით.

კრუიზის ინდუსტრიის სავაჭრო ბრუნვა აღემატება 29 მლრდ. დოლარს. კრუიზის გემებზე დასაქმებულია 150 ათას კაცზე მეტი, აგრეთვე 15 ათასი სანაპირო მუშაკი. კრუიზის ინდუსტრია ხელს უწყობს დასაქმების ისეთ სფეროებს, როგორიცაა სურსათის წარმოება, ტექნიკური მომსახურება, მრეწველობა, ნავსადგურები, აგენტები, სასტუმროები, ავტომანქანების გაქირავებისა და შრომითი დასაქმების ბიუროები.

ღია ზღვის კრუიზის ბაზარი მკლევარების მიერ (1, 2) პირობითად იყოფა შემდეგ ძირითად სეგმენტებად:

1) **კლასიკური კრუიზი.** ეს არის კრუიზის ყველაზე ცნობილი სახე და ბევრის მიერ აღიქმება, როგორც მისი ერთადერთი სახეობა. ამასთან პირველ რიგში ლაპარაკია თვით საზღვაო მოგზაურობაზე - განტვირთვა, სიმშვიდე და დასვენება გემის ბორცზე. ამასთან არის განსაკუთრებული სერვისი, მომსახურების მაღალი ხარისხი და მდიდრული იმიჯი.

2. მდიდრული კრუიზი (Luxery) გამოირჩევა განსაკუთრებულობით ყველა ასპექტში. ამ დროს წუნდაუდებელი უნდა იყოს გემი, კომპანია და მომსახურება. მგზავრების რაოდენობის შეფარდება ეკიპაჟის წევრებთან არის 2.0-ზე ნაკლები, საუკეთესო გემებზე კი 1.5-ზე ნაკლები. საცხოვრებელი ფართობი 1 მგზავრზე 45 კვ. მეტრზე მეტია, საუკეთესო გემებზე კი 60 კვ. მ-ზე მეტი. კრუიზის გემს აქვს დიდი კაიუტები და კუპები, საუკეთესო სამზარეულო და გამორჩეული სტანდარტის ღვინოები. მდიდრული კრუიზისათვის დამახასიათებელია მარშრუტები ეგზოტიკურ ადგილებში და განსაკუთრებული ატმოსფერო გემზე.

3. კომფორტული კრუიზის სეგმენტი. იგი უზრუნველყოფს მაღალ ხარისხს. საერთოდ მომსახურების და სამზარეულოს დონე ნაკლებია, ვიდრე მდიდრულ კრუიზში, მაგრამ დიდი თანხები იხარჯება ყურადღებიანი ატმოსფეროსა და სხვადასხვა ინფრასტრუქტურის შექმნაში. ცხოვრების წესი ასეთ გემებზე კლასიფიცირდება სტანდარტულსა და პრემიუმს შორის. კლასიკური გემები და მეგალინერები კომფორტულ სეგმენტში მისაღებია მგზავრების ასაკობრივი ჯგუფების უმეტესობისათვის. პირველ რიგში ესენია კომფორტის მოყვარული ტურისტები და ადამიანები, რომლებსაც უყვართ მოგზაურობა ჯგუფებში. მათთვის მნიშვნელოვანია აგრეთვე ქვეყნებისა და ადამიანების გაცნობა.

4. თანამედროვე კრუიზი ანუ კლუბის კრუიზი ასახავს კრუიზის ბაზრის ტენდენციებს. მისი ძირითადი ასპექტებია კომერციული საესტრადო პროგრამები (შოუ, კაბარე, მიუზიკლი და ა.შ.) და სპორტის მრავალსახეობა (ტრენაჟორები, შეჯიბრებები და ა.შ.). ამრიგად, კლუბ-კრუიზს ხმელეთის შვებულება გადააქვს გემზე. ამასთან კრუიზის გემები წარმოადგენენ ნამდვილ ატრაქციონებს. დანიშნულების პორტი ამ დროს გადადის უკანა პლანზე. თანამედროვე კრუიზი თავისი შეხვედრების, სპორტისა და თავისუფალი დროის ტარების გაზრდილი ასორტიმენტით მოითხოვს დიდი ზომის გემების გამოყენებას. მიწოდება ბაზრის ამ სეგმენტში მაღალხარისხიანია, თუმცა უპირატესობა ენიჭება მგზავრების რაოდენობას. საზღვაო მგზავრობის ცენტრში არის განცდები, რასაც აძლიერებს საზღვაო გარემო და გემის ატმოსფერო. ამრიგად, მეგალინერები შვებულების გატარების დარგში კონკურენციას უწევენ ხმელეთს.

თანამედროვე ტიპის კრუიზის გემები გათვლილია სხვადასხვა მიზნობრივ ჯგუფებზე. ძირითადად ესენი არიან ადამიანები, რომლებსაც მონყენილი აქვთ შვებულების გატარება სასტუმროში ან აგარაკებზე და უპირატესობას ანიჭებენ თავგადასავლებს. ბაზრის ეს სეგმენტი ფართო არჩევანს სთავაზობს უფრო ახალგაზრდა პუბლიკას, აგრეთვე მარტოხელებსა და ხანშიშესულებს.

კლიენტების მოზიდვისათვის შეთავაზებულია 3-5 დღიანი კრუიზი. ახალი მეგალაინერები წარმოადგენენ სტანდარტიზირებულ პროდუქტებს, რომლებიც შესაძლებელს ხდიან, ერთი მხრივ, ზომიერ ფასებს მიზნობრივი ჯგუფების ფართო დიაპაზონისათვის, ხოლო, მეორე მხრივ, გემების ზომების ზრდის კვალობაზე უარესდება სერვისის ხარისხი. გემების დიდი ზომები მოითხოვს კლიენტების მოთმინებასა და გამძლეობას ზოგიერთი ატრაქციონის და ჩვენების რიგებში ყოფნისას.

5) შემეცნებითი (სპეციალური, კვლევითი) კრუიზისათვის მნიშვნელოვანია კულტურული ღირშესანიშნაობები. საექსპედიციო კრუიზი არის მისი ერთ-ერთი გავრცელებული ვარიანტი. ასეთი კრუიზის დროს ხშირია იშვიათი ადგილები, როგორიცაა არქტიკა, ანტარქტიკა და ა.შ. ამ დროს კრუიზი ტარდება გარკვეული დევიზით (ისტორიული, მხატვრულ-ისტორიული ან გეოგრაფიული). ბაზრის მოცემულ სეგმენტში მოქმედებენ სპეციალური გამყიდველები, რომლებსაც აქვთ მოცემულ სფეროში მუშაობისა და შთამბეჭდავი პროექტების შემუშავების გამოცდილება. დიდ იალქნიან გემებზე მოგზაურობის მოყვარულები აფასებენ ბუნებრივ სანახაობებს კომფორტულ და მოდურ გარემოში, რაც გამოიხატება მომხიბვლელობაში და ბუნებრივ სიმშვიდეში. სპეციალური კრუიზის ერთ-ერთი სახეობაა საზღვაო საექსპედიციო მოგზაურობები, რომლის დროსაც კრუიზის ფორმით ტარდება კვლევები. ამისათვის ხშირად მოითხოვება სპეციალური ყინულმჭრელი და გამძლე კორპუსის მქონე გემები. სპეციალური კრუიზის სახეობა: სანაპირო ზოლის კრუიზი (მაგ: ნორვეგიის სანაპიროები); იახტის კრუიზი; იაფფასიანი კრუიზი; იალქნიანი და საექსპედიციო გემები.

შავი ზღვა არის პოპულარული ტურისტული დანიშნულება, კრუიზის მგზავრებს შეუძლიათ მოინახულონ თურქეთის, უკრაინის, რუმინეთის, ბულგარეთის, რუსეთისა და საქართველოს თვალწარმტაცი პეიზაჟები და ცნობილი ღირშესანიშნაობები. კრუიზის ტურიზმის სულ უფრო მეტ აქტუალურობაზე მიუთითებს

ის, რომ 2000-2010 წლებში კრუიზის გემების შესვლის რაოდენობა გაიზარდა 86-დან 277-მდე, ხოლო კრუიზის მგზავრების რაოდენობა 52 ათასიდან 135 ათასამდე (ცხრილი 1). რეგიონში მომუშავე კრუიზის ოპერატორებია Azamara Club Cruises, AIDA Cruises, MSC Crociere, SWAN Hellenic და Oceania Cruises.

ცხრილი 1.

კრუიზის განვითარება შავიზღვისპირეთში 2000-2010 წლებში

	კრუიზის გემების შესვლის რაოდენობა	კრუიზის მგზავრების რაოდენობა
2000	86	52.823
2001	99	53.800
2002	123	68.147
2003	266	107.503
2004	326	132.226
2005	249	137.233
2006	335	160.435
2007	334	154.779
2008	273	145.992
2009	217	109.820
2010	277	134.869

წყარო: MedCruise Statistical Report, 2011

Azamara Club Cruises ემსახურება ბაზრის მდიდრულ და კომფორტულ სეგმენტებს. კრუიზი ტარდება ტრადიციულ მარშრუტებზე, ხშირად ალტერნატიულ გზებზე. საფირმო სასაქონლო ნიშანი ვრცელდება ყველა კაიუტაზე. კომპანიის საქმიანობის სტილი შეიძლება შეფასდეს, როგორც „მაღალი კლასის მომსახურება, პატარა გემი და არაჩვეულებრივი მარშრუტები“.

AIDA Cruises წარმოადგენს თანამედროვე კრუიზის ევროპულ ვარიანტს, რომელიც ძირითად აქცენტს აკეთებს ახალგაზრდულ მიზნობრივ ჯგუფებზე. კომპანია წარმატებით მუშაობს ხმელთა-შუაზღვისპირეთის, განსაკუთრებით მის აღმოსავლეთ ნაწილის და შავიზღვისპირეთის საკრუიზო ხაზებზე. მისი ფლოტი შედგება პრემიუმ და 4 ვარსკლავის სპექტრში მომუშავე 9 კრუიზის გემისაგან. გარდა ამისა დაკვეთილი აქვს 3 გემის მშენებლობა, რომლებიც მიწოდებული იქნება 2016 წლამდე.

შავი ზღვის რეგიონში 18 პორტია, სადაც შედიან კრუიზის გემები. მათ შორის ძირითადია:

ოდესა არის უკრაინის მესამე ქალაქი მოსახლეობის მიხედვით. მის პორტში 2012 წელს შევიდა 102 კრუიზის გემი, რომელთა მგზავრების რაოდენობამ 100 ათასს გადააჭარბა. პოტიომკინის კიბეები წარმოადგენს მის სახეს, ანუ ქალაქის ფორმალურ შესასვლელს ზღვიდან. ისტორიული და კულტურული ღირშესანიშნაობებიდან აღსანიშნავია ოპერისა და ბალეტის თეატრი, გაგარინისა და ტოლსტოის სასახლეები, არქეოლოგიური და ხელოვნების მუზეუმები, პასაჟი (სავაჭრო გალერეა), კატაკომბები (მინისქვეშა ხელოვნური ლაბირინთები) და აკერმანის ციხე ბელგოროდ-დნესტროვსკში.

სოჭი არის ქალაქი შავი ზღვის სანაპიროზე, რუსეთის საკურორტო ქალაქი. 2014 წლისათვის აქ არის დაგეგმილი XXII ოლიმპიური თამაშების ჩატარება. ისტორიული და კულტურული ღირშესანიშნაობებიდან აღსანიშნავია წმინდა მიხეილ მთავარანგელოზის ტაძარი, სტალინის საიდუმლო ვილა, კრასნაია პოლიანას სამთო-სათხილამურო კურორტი.

იალტა არის სამხრეთ უკრაინის შავი ზღვის საკურორტო ქალაქი. ფყირიმის ნახევარკუნძულის პორტებში 2012 წელს შევიდა 79 კრუიზის გემი, რომელთა მგზავრების რაოდენობამ 60 ათასს გადააჭარბა. იგი ცნობილია ისეთი ისტორიული ძეგლებით, როგორიცაა ლივადიას სასახლე, სადაც 1945 წელს ჩატარდა ცნობილი იალტის კონფერენცია; ქრისტეს აღდგომის ეკლესია; ალექსანდრე ნეველის კათედრალური ტაძარი; ვორონცოვის სასახლე; ციხე-

კოშკი ”მერცხლის ბუდე” და სხვა.

სევასტოპოლი მდებარეობს ყირიმის ნახევარკუნძულის სამხრეთ-დასავლეთით. თავდაპირველად მას ახტარი (თეთრი ფრიალო კლდე) ერქვა. დღევანდელ სახელს 1784 წლიდან ატარებს, რაც ბერძნულად „დიად ქალაქს” ნიშნავს. ტურისტებისათვის აღსანიშნავია ყირიმის ომის 1855 წლის ალყის პანორამა მუზეუმი და მაღახოვის ყორღანი; ქალაქის ფორმალური შესასვლელი ზღვიდან; ნახიმოვის სკვერი; ინკერმანის მღვიმე-მონასტერი, ღვინის ქარხანა და გალერეა; ბალაკლავის რიფი და წმინდა გიორგის მონასტერი; კლდეში გამოკვეთილი ციხე; საიდუმლო საზღვაო ბაზა; ბერძნული ქალაქის ნანგრევები; წმინდა ვლადიმირის საკათედრო ტაძარი; ბაჩჩისარაის ხანის სასახლე (40 კმ. სევასტოპოლიდან).

ვარნა არის ბულგარეთის უდიდესი ზღვისპირა კურორტი და მესამე ქალაქი მოსახლეობის მიხედვით. ტურისტული თვალსაზრისით აქ მნიშვნელოვანია კათედრალური ტაძარი, დრამატული თეატრი, რომაული ფორუმის ნარჩენები, წმინდა ათენასიუსის სამრეკლოს ნარჩენები, 1444 წლის ვარნის ბრძოლის მემორიალი და კალოიანის (ბულგარეთის მეფე) ძეგლი.

კონსტანცა – უძველესი ქალაქი აღმოსავლეთ რუმინეთში, რომლის მოსახლეობა შეადგენს 302 ათას კაცს. 2010 წელს მის პორტში შევიდა 58 კრუიზის გემი, რომელთა მგზავრების რაოდენობამ 21 ათასს გადააჭარბა. ქალაქის ღირშესანიშნაობებია წმინდანთა პეტრესა და პავლეს საკათედრო ტაძარი, კათოლიკური ტაძარი, მეჩეთი, ეთნოგრაფიული და არქეოლოგიური მუზეუმები, კაზინო, ქალაქის ისტორიული მოედანი, აკვარიუმი, დელფინარიუმი, ობსერვატორია. ისტორიული კაზინო და სხვა.

ბათუმის სანაპირო ექსკურსიებია გონიო-ავსაროსის ციხე (117-138 წლები), პეტრას ციხე (527-565 წლები), ხელოვნებისა და არქეოლოგიური მუზეუმები, ღვთისმშობლის საკათედრო ტაძარი, თეატრი, დელფინარიუმი, აკვარიუმი, ბოტანიკური ბაღი და სხვა. ბათუმიდან შესაძლებელია სანაპირო ექსკურსიების ორგანიზაცია ქუთაისში (ბაგრატის ტაძარი, გელათის მონასტერი, გეგუთის ციხე,

სათაფლიას მღვიმური ნაკრძალი და ბალნეოლოგიური კურორტი (წყალტუბო), მცხეთაში (ჯვრის მონასტერი, სვეტიცხოვლის ტაძარი, პომპეუსის ხიდი, ბებრისციხე, ბარბარეთის ეკლესია, აკლდამა, არმაზისციხე, ღვთისმშობლის ეკლესია), თბილისში (სამების ტაძარი, მეტეხის ეკლესია, ძველი უბანი, გოგირდის აბანოები, ნარიყალას ციხე, სიონის ეკლესია, ანჩისხატის ეკლესია, მთაწმინდის პანთეონი და სხვა), სვანეთში და ა.შ.

საკრუიზო ხაზის არსებობა მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს საპორტო ქალაქისა და მთლიანად ქვეყნის ეკონომიკის ყველა სექტორზე, აძლიერებს ბევრ ადგილობრივ ეკონომიკურ ელემენტს. ამას ემატება საკრუიზო გემის მიერ პორტის მომსახურებისათვის გადახდილი თანხები (სანავსადგურე მომსახურების, სალოცმანო გაცილების, საბუქსირე გემების, სანიტარული მომსახურების, წყლის მომარაგების და სხვა). საშუალო ზომის კრუიზის გემი (700 მგზავრით და 400 ეკიპაჟის წევრით) ბათუმის ნავსადგურში შესვლისას აღნიშნული მოსაკრებლების სახით იხდის 36 ათას \$-ს. მნიშვნელოვან შემოსავალს იღებენ ღირშესანიშნავი ადგილები, რესტორნები, საცალო ვაჭრობის მაღაზიები და სანაპირო ტუროპერატორები. ვითარდება სანაპირო ზოლის სოფლის მეურნეობა, ადგილობრივი ხელოსნობა და ტრანსპორტის სისტემა. ევროპის კრუიზის საბჭოს გამოკვლევებით 2011 წელს საშუალოდ ერთმა კრუიზის მგზავრმა შესვლის პორტში დახარჯა 62 ევრო, ხოლო გემის ეკიპაჟის წევრმა 21 ევრო. ხშირ შემთხვევაში საკრუიზო ინდუსტრია ხდება შესვლის პორტისა და სახელმწიფოს სხვადასხვა პროგრამების, საქონლისა და მომსახურების შექმნის სტიმული.

საკრუიზო ხაზები აქტიურ მონაწილეობას იღებენ გემების შესვლის პორტების ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარებაში, რაც გამოიხატება საინვესტიციო აქტიურობაში და კრუიზის ორგანიზაციის გამოცდილების გაზიარებაში. ამ მიმართულებით აღსანიშნავია აჭარის მთავრობასა და საკრუიზო კომპანია Royal Caribbean-ს შორის გაფორმებული თანამშრომლობის მემორანდუმი, რაც მნიშვნელოვან პერსპექტივებს უქმნის ბიზნესის მოცემულ დარგს.

საკრუიზო ინდუსტრია უზრუნველყოფს დასაქმების მნიშვნელოვან შესაძლებლობებს განვითარებადი ქვეყნების მოსახლეობისათვის. კრუიზის გემების ეკიპაჟის 85–90 % დაქირავებულია შრომის საერთაშორისო ბაზარზე. მათში ბევრია უმუშევრობის მაღალი დონის ქვეყნებიდან და მიღებული შემოსავლები წარმოადგენენ ადგილობრივი ეკონომიკური სისტემების გაძლიერების მნიშვნელოვან წყაროს. საკრუიზო გემებზე დასაქმების მეორე დადებითი მხარე არის ფასეული გამოცდილების მიღება, ახალი ტექნოლოგიებისა და ეკოლოგიური საკითხების შესწავლა, სამმართველო და პრაქტიკული უნარების ათვისება, რაც მოსამსახურეს აძლევს დამატებით შესაძლებლობებს წარმატებების მიღწევაში სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ.

ლიტერატურა:

1. Gibson, P. Cruise Operations Management, Burlington 2006
2. Schulz, A. Auer, J, Kreuzfahrten und Schiffsverkehrim Tourismus, München 2010
3. Carnival Corporation Annual Report, 2012
4. Royal Caribbean Annual Report, 2012
5. The project “Cruise Black Sea” - // www.blacksea-cruises.com/